

Giải pháp giảng dạy môn Lịch sử và Địa lí theo Chương trình Giáo dục phổ thông mới - cấp trung học cơ sở ở tỉnh Hà Nam

Trần Thị Bình*

* ThS, Trường THCS và THPT Nguyễn Tất Thành, phân hiệu trường ĐHSP Hà Nội, tại tỉnh Hà Nam

Received: 10/7/2024; Accepted: 16/7/2024; Published: 7/9/2024

Abstract: The article summarizes the current situation of teaching History and Geography according to the 2018 general education curriculum at secondary schools in Ha Nam province. With theoretical and practical research methods through questionnaires, group discussions, and in-depth interviews, the article mentions and analyzes the actual situation as well as the advantages and disadvantages of teachers in teaching. Studying History and Geography according to the new general education program. From there, we propose some solutions to help teachers perform this task more conveniently and effectively.

Keywords: New general education program; History and Geography subjects; Middle school level.

1. Đặt vấn đề

Theo chương trình (CT) giáo dục phổ thông (GDPT) năm 2018, môn Lịch sử và môn Địa lí ở cấp Trung học cơ sở (THCS) đã được kết hợp lại thành một môn học chung là môn Lịch sử và Địa lí. Đây là môn học bắt buộc, được dạy học 105 tiết ở mỗi khối từ lớp 6 đến lớp 9. Môn học này gồm các nội dung giáo dục lịch sử, địa lí và một số chủ đề liên môn, đồng thời lồng ghép, tích hợp kiến thức ở mức độ đơn giản về kinh tế, văn hoá, khoa học, tôn giáo... Nội dung giáo dục lịch sử được thiết kế theo tuyến tính thời gian, từ thời nguyên thủy qua cổ đại, trung đại đến cận đại và hiện đại; trong từng thời kì có sự đan xen lịch sử thế giới, lịch sử khu vực và lịch sử Việt Nam. Mục tiêu chính của môn Lịch sử và Địa lí cấp THCS là hình thành, phát triển ở HS năng lực lịch sử và năng lực địa lí trên nền tảng kiến thức cơ bản, có chọn lọc về lịch sử, địa lí thế giới, quốc gia và địa phương; các quá trình tự nhiên, kinh tế - xã hội và văn hoá diễn ra theo không gian và thời gian; sự tương tác giữa xã hội loài người với môi trường tự nhiên. Từ đó, môn học giúp HS biết cách sử dụng các công cụ của khoa học lịch sử, khoa học địa lí để học tập và vận dụng vào thực tiễn. Đồng thời góp phần cùng các môn học và hoạt động giáo dục khác, môn Lịch sử và Địa lí giúp HS hình thành, phát triển các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung, đặc biệt là tình yêu quê hương, đất nước, niềm tự hào về truyền thống dân tộc, thái độ tôn trọng sự đa dạng của lịch sử thế giới và văn hoá nhân loại, khơi dậy ở HS ước muốn khám phá thế giới xung quanh, vận dụng những điều đã học vào thực tế.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực trạng việc dạy học môn Lịch sử và Địa lí cấp trung học cơ sở theo chương trình giáo dục phổ thông mới ở tỉnh Hà Nam

Đến hết năm học 2023 - 2024, môn Lịch sử và Địa lí ở các trường THCS trên địa bàn tỉnh Hà Nam đã áp dụng CTGDPT với sách giáo khoa (SGK) mới cho các khối 6, 7, 8, khối 9 vẫn thực hiện theo CT ban hành năm 2006. Môn Lịch sử và Địa lí từ khối 6 đến khối 8 phổ biến là phân công 2 GV dạy, GV Địa lí dạy phân môn Địa lí, GV Lịch sử dạy phân môn Lịch sử. Mỗi GV tự đánh giá thường xuyên theo phân môn của mình và hai GV kết hợp với nhau cho đề kiểm tra/thi giữa kỳ và cuối kỳ. Một số trường THCS có GV tốt nghiệp sư phạm ngành Lịch Sử - Địa lí trước đây có thể dạy cả Lịch sử và Địa lí thì phân công 1 GV đảm nhận. Đây là điều thuận lợi, tuy nhiên trường hợp này không nhiều. Hiện tại các GV có áp dụng các phương pháp dạy học (PPDH), kỹ thuật dạy học (KTDH) và kiểm tra đánh giá (KTĐG) theo hướng phát triển năng lực học sinh (NLHS) trong dạy học môn Lịch sử và Địa lí ở các khối 6,7,8. Tuy nhiên việc áp dụng này chưa đồng bộ. Các PPDH phát triển năng lực phổ biến được GV áp dụng là PPDH nêu vấn đề/giải quyết vấn đề, PPDH hợp tác và PPDH qua sử dụng phương tiện trực quan. Đa số GV ít tổ chức cho HS thực hiện PPDH dựa trên dự án. Hầu hết GV chưa tổ chức cho HS học tập trải nghiệm ngoài trường. Riêng học sinh khối 9 vẫn học theo chương trình và SGK hiện hành.

Để thực hiện được CTGDPT mới, GV và HS luôn có sự quan tâm sâu sát, liên tục của Bộ GD&ĐT từ khâu xây dựng CT, tổ chức biên soạn SGK, thẩm

định, xuất bản SGK đến việc tổ chức tập huấn, bồi dưỡng cho GV, CBQL giáo dục. Từ năm 2020, Bộ GD&ĐT đã tổ chức tập huấn về việc thay SGK mới cho đội ngũ GV cốt cán sau đó đến các GV. Đặc biệt việc tập huấn được tổ chức cả trực tiếp và trực tuyến qua 4 module cụ thể: (1).Hướng dẫn thực hiện CT GDPT 2018; (2).Sử dụng PPDH, KTDH và giáo dục phát triển phẩm chất, năng lực HS; (3).KTĐG HS theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực; (4).Xây dựng kế hoạch dạy học và giáo dục theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực HS. Nhờ vậy, GV đã hiểu và vận dụng được CTGDPT mới các môn học ở các khối: 6, 7, 8 nói chung và môn Lịch sử và Địa lí nói riêng. Nội dung CT tập huấn theo 4 module ở từng môn học của Bộ GD&ĐT rất công phu, cụ thể và sinh động từ hình thức trình bày đến nội dung, nhất là hình ảnh, video, ví dụ minh họa khá rõ ràng, phù hợp, giúp GV tự học được thuận lợi.

Song hành cùng việc tập huấn/bồi dưỡng GV, Bộ GD&ĐT đã có nhiều công văn, thông tư hỗ trợ kịp thời cho việc tổ chức dạy học theo CTGDPT mới.

Ngoài CT tập huấn, bồi dưỡng của Bộ GD&ĐT, Sở, Phòng GD&ĐT tỉnh Hà Nam đã tổ chức nhiều lớp tập huấn, bồi dưỡng thêm cho GV về nhiều vấn đề liên quan đến CT GDPT mới ở các cấp Tiểu học, THCS, THPT từ khi CT ra đời năm 2018 đến nay.

GV bộ môn Lịch sử - Địa lí trên địa bàn tỉnh rất tâm huyết với nghề, luôn tích cực tham gia học tập với tinh thần cầu thị. Bên cạnh các GV trẻ, nhiều GV lớn tuổi vẫn rất nhiệt tình và quan tâm tới việc áp dụng CT mới, không chỉ ở góc độ cá nhân thay đổi mà còn hỗ trợ đồng nghiệp cùng thay đổi để đáp ứng yêu cầu của CTGDPT năm 2018. Có những nhóm GV cùng dạy môn Lịch sử - Địa lí, khối 7 đã xây dựng nhóm Zalo để liên kết với nhau nhằm chia sẻ kinh nghiệm, thông tin, kế hoạch bài dạy, văn bản,.. các nội dung liên quan để giúp nhau dạy học được tốt hơn. Đặc biệt một số trường THCS có GV tốt nghiệp Cao đẳng Sư phạm Lịch sử - Địa lí sau đó, đi học nâng cao trình độ đại học chuyên ngành Lịch sử hoặc Địa lí. Đây là những GV có thể đảm nhận dạy môn Lịch sử và Địa lí bậc THCS. Những GV này phần lớn là các thầy cô có thâm niên cao, giàu kinh nghiệm và tinh thần trách nhiệm tốt. Điều này là một thuận lợi cho các trường khi triển khai môn Lịch sử và Địa lí theo CTGDPT mới. Mặt khác, SGK bậc THCS theo CT mới cho các môn học nói chung, môn Lịch sử và Địa lí nói riêng được biên soạn khá công phu với màu sắc đẹp, hình ảnh minh họa trực quan, sinh động, thu hút; nội dung khoa học, súc tích, phù hợp trình độ HS...; cấu trúc hợp lí, xây dựng theo

hướng phát triển NLHS như có hệ thống câu hỏi, có bài tập, có hướng dẫn,..

Bên cạnh những thuận lợi, GV cũng gặp một số khó khăn về nhiều mặt, nhất là chuyên môn; Việc tham gia tập huấn các module về CT, PPDH, KTĐG, xây dựng kế hoạch giáo dục và dạy học của GV không đồng bộ nên họ gặp khó khăn khi thực hiện CT mới. Mặc dù GV đã được tập huấn nhưng đa phần là tự học qua hệ thống học tập trực tuyến vì vậy khi vận dụng vào thực tế còn gặp những khó khăn nhất định; Việc gắn kết giữa yêu cầu cần đạt với nội dung, PPDH và KTĐG trong một kế hoạch bài dạy cũng là vấn đề mà nhiều GV chưa rõ. GV đã quen với cách thiết kế kế hoạch (giáo án) theo hướng tiếp cận nội dung nên khi chuyển sang xây dựng kế hoạch bài dạy theo hướng tổ chức các hoạt động và cần công cụ để đánh giá năng lực của HS so với yêu cầu cần đạt thì GV cảm thấy khó và lúng túng; Nhiều GV còn e ngại khi áp dụng PPDH dựa trên dự án và hầu như GV chưa dám tổ chức cho HS, học tập trải nghiệm ngoài trường (học tập tại thực địa).

2.2. Một số giải pháp cơ bản nhằm nâng cao chất lượng dạy học môn Lịch sử và Địa lí tại các trường THCS trên địa bàn tỉnh Hà Nam

Thứ nhất, việc tổ chức các khóa bồi dưỡng, tập huấn. Các khóa bồi dưỡng, tập huấn cần được tổ chức trực tiếp, đồng bộ để giúp GV hiểu sâu sắc hơn về CT, nội dung mới trong môn học theo CT năm 2018. Bộ, Sở, Phòng GD&ĐT có thể triển khai vận dụng các PPDH, KTĐG, xây dựng kế hoạch giáo dục và dạy học thực tế tại trường THCS mà các GV đang giảng dạy. Có thể áp dụng mô hình nghiên cứu bài học để giảng viên đồng hành cùng GV, giúp họ áp dụng được cụ thể ngay trên lớp học của mình. Nhất là với các GV còn yếu, chưa có điều kiện bồi dưỡng đầy đủ cần được quan tâm hơn; Các khóa bồi dưỡng, tập huấn cần được tổ chức vào thời gian thích hợp để GV có đủ thời gian chuẩn bị thì việc tham gia sẽ hiệu quả hơn; Sở GD&ĐT tỉnh Hà Nam cần tổ chức thực hiện CT bổ túc kiến thức của các phân môn Lịch sử hoặc Địa lí để giúp đỡ GV đang dạy Lịch sử hoặc Địa lí THCS có thể học bổ sung và lấy chứng chỉ theo Quyết định số 2455/QĐ-BGDĐT.

Thứ hai, việc nâng cao vai trò của mỗi GV: Mỗi GV cần phải nâng cao hơn nữa nhận thức trách nhiệm trong đổi mới CTGDPT, đổi mới PPDH và KTĐG theo hướng phát triển năng lực HS. GV cần thấy rõ đây chính là nhiệm vụ quan trọng để giúp cho nền giáo dục nước nhà nâng cao chất lượng, phát triển được nguồn nhân lực theo kịp xu thế của quốc tế. Trên cơ sở đó, mỗi GV sẽ đầu tư hơn nữa, tự

học nhiều hơn, cải tiến thêm cho quá trình đổi mới này; Khi tham gia tập huấn, bồi dưỡng GV cần tích cực, chủ động tham gia đầy đủ các hoạt động để có năng lực vận dụng thực tiễn thay vì chỉ tham gia để đối phó; Việc GV thực hành đầy đủ các bài tập theo yêu cầu của giảng viên là rất quan trọng để vận dụng được PPDH, KTDH, KTĐG và xây dựng kế hoạch dạy học theo CTGDPT mới; Mỗi GV nên tăng cường đầu tư cải tiến việc áp dụng các PPDH theo hướng phát triển năng lực người học như: PPDH giải quyết vấn đề/ tình huống/ đóng vai, PPDH qua sử dụng phương tiện trực quan, PPDH dựa trên dự án, PPDH tại thực địa,..

Thứ ba, việc tổ chức học tập trải nghiệm ngoài trường. Những yêu cầu bắt buộc từ CTGDPT mới cũng tạo điều kiện cho GV mạnh dạn tổ chức các buổi học tập trải nghiệm ngoài trường. **Ví dụ**, CTGDPT môn Lịch sử và Địa lí lớp 6 có một bài thực hành ở cuối học kỳ 2. Bài học này yêu cầu phải tổ chức học tập tại thực địa. Đây chính là cơ hội để GV tổ chức học tập ngoài không gian nhà trường; Khi tổ chức học tập trải nghiệm ngoài trường, GV môn Lịch sử và Địa lí nên kết hợp với các môn học khác, đặc biệt là hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp theo CTGDPT mới của nhà trường để việc tổ chức được thuận lợi, không bị trùng lặp, tiết kiệm thời gian và kinh phí; Nhà trường, phụ huynh học sinh (PHHS), chính quyền địa phương cần phối hợp, hỗ trợ để HS, GV thuận lợi trong việc học tập tại thực địa, tại cộng đồng, địa phương.

Thứ tư, việc tạo sự gắn kết giữa giảng viên các trường sư phạm và GV các trường phổ thông. Bộ, Sở, Phòng GD&ĐT cần tạo nhiều cơ hội cho GV được trao đổi, thảo luận, chia sẻ cùng giảng viên và đồng nghiệp về những khó khăn, vướng mắc trong quá trình dạy học, xây dựng kế hoạch bài dạy nhằm nâng cao hiệu quả dạy học, giúp cho HS năng động, nhiệt huyết, hăng say, thích thú hơn khi học các môn học trong đó có môn Lịch sử và Địa lí; Nghiên cứu để có những CT và chính sách cụ thể giúp giảng viên các trường sư phạm và GV các trường phổ thông nói chung, trường THCS nói riêng có cơ hội cùng thực hiện những nghiên cứu khoa học sư phạm ứng dụng, cùng tọa đàm, cùng thực hiện nghiên cứu bài học... trực tiếp tại trường trong từng môn học. Sự hợp tác này, giúp giảng viên hỗ trợ GV một cách cụ thể, giúp họ vận dụng các PPDH, KTDH, KTĐG theo hướng phát triển năng lực được xác thực, hiệu quả. Không những thế, điều này còn cung cấp nhiều kinh nghiệm quý giá cho giảng viên trong đào tạo GV ở các trường

sư phạm theo CTGDPT mới.

Thứ năm, việc đồng hành của toàn xã hội vào quá trình đổi mới CTGDPT. Bộ, Sở, Phòng GD&ĐT cần tuyên truyền phổ biến sâu rộng việc thực hiện CTGDPT và thay SGK mới đến toàn thể người dân, trong đó có cả HS, PHHS, chính quyền địa phương, các cơ quan ban ngành, đoàn thể. Điều này tạo sự đồng thuận trong nhận thức và hành động để mọi người cùng hỗ trợ, đồng hành với GV, nhà trường trong quá trình thay đổi về tinh thần và vật chất này. Như vậy, lộ trình thực hiện CTGDPT năm 2018 mới thuận lợi và đạt kết quả cao. Mỗi em HS cũng phải được tuyên truyền, giáo dục để nâng cao nhận thức trách nhiệm của mình trong học tập, phát huy tính sáng tạo, tinh thần tự học và rèn luyện để thực hành, hoạt động, trải nghiệm...

3. Kết luận

Nhìn chung, GV dạy Lịch sử, Địa lí, tổ trưởng, tổ phó chuyên môn ở các trường THCS trên địa bàn tỉnh Hà Nam đã có những thuận lợi và khó khăn nhất định khi thực hiện CTGDPT mới môn Lịch sử và Địa lí. Mặc dù phải thực hiện CT mới trong điều kiện còn gặp nhiều khó khăn, trở ngại, nhưng đội ngũ GV trên địa bàn tỉnh đã nỗ lực, cố gắng để thực hiện nhiệm vụ. Bộ, Sở, Phòng GD&ĐT, Ban giám hiệu các trường học luôn đồng hành cùng GV và HS để giúp đỡ, hỗ trợ cho quá trình thực hiện đạt được hiệu quả với nhiều hình thức và biện pháp khác nhau. Đó là cơ sở khoa học để chúng ta tin rằng trong tương lai GV vẫn tiếp tục nhận được sự quan tâm này, thêm nữa là sự quan tâm từ PHHS, chính quyền địa phương và các cơ quan ban ngành đoàn thể khác để GV và HS có thể thực hiện CTGDPT mới một cách thuận lợi, hiệu quả hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo. *Thông tư về CTGDPT Tổng thể*, (Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT), <https://moet.gov.vn/content/vanban/Lists/VBPQ/Attachments/1301/TT%2032.2018%20CTGDPT.pdf>. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018b). *Thông tư về CTGDPT môn Lịch sử và Địa lí (cấp THCS)*, (Thông tư số: 32/2018/TT-BGDĐT), <https://moet.gov.vn/content/vanban/Lists/VBPQ/Attachments/1301/TT%2032.2018%20CTGDPT.pdf>. Hà Nội.
3. Bộ Giáo dục và Đào Tạo. (2020a). *Thông tư về sửa đổi quy chế đánh giá xếp loại HS trung học* (Thông tư 26/2020/TT-BGDĐT). <https://moet.gov.vn/van-ban/vanban/Pages/chitiet-van-ban.aspx?ItemID=1364>. Hà Nội.